

Praha 7. 6. 2010

26

Činnost oboru gastroenterologie v ČR v roce 2009

Activity in branch gastroenterology in the CR in the year 2009

Souhrn

V České republice zajišťovalo v roce 2009 činnost gastroenterologických pracovišť 355 lékařů. Počet ošetření a léčených pacientů se oproti předchozímu roku zvýšil jen mírně. Celkem bylo evidováno 138 tisíc dispenzarizovaných pacientů pro vybraná gastroenterologická onemocnění, nejčastěji pro refluxní chorobu jícnu. Nárůst zaznamenal počet případů Crohnovy nemoci.

Summary

In the Czech Republic ensured 355 physicians activity of gastroenterology workplaces in the year 2009. The number of examinations and treated patients increased only slightly compared to the previous year. In all were registered 138 thousands of dispensaries patients for selected diseases, most frequently for reflux disease. Rise recorded at the number of cases of Crohn disease.

Počet samostatných gastroenterologických oddělení (pracovišť) se v roce 2009 oproti předchozímu roku zvýšil o tři ambulance na 301. Svou činnost vykazalo pouze 285, tedy 94 % zpravodajských jednotek.

Zdravotní péči v samostatných gastroenterologických ordinacích zajišťovalo 355 lékařů a 545 zdravotnických pracovníků nelékařů bez odborného dohledu (ZPBD), což je o necelých 5 % více než v předchozím roce (jedná se o průměrné roční přepočtené počty). Nejvíce lékařů gastroenterologů na 10 tisíc obyvatel připadalo na severu Čech v Karlovarském, Ústeckém a Libereckém kraji a v Praze, kam za lékařskou péčí dojíždějí i obyvatelé ze Středočeského kraje. Nejméně gastroenterologů na 10 tisíc obyvatel je již delší dobu evidováno v moravských krajích a na Vysočině. K nejvyššímu nárůstu počtu lékařů i ZPBD absolutně i v přepočtu na 10 tisíc obyvatel došlo ve Středočeském a Jihočeském kraji.

Stejně jako v dřívějších letech došlo v roce 2009 k mírnému nárůstu počtu ošetření o 0,5 % (o necelých 6 tisíc). Nárůst počtu úvazků lékařů v samostatných gastroenterologických ambulancích je ovšem rychlejší než nárůst počtu ošetření, a tak se průměrný počet ošetření na jeden úvazek lékaře za rok neustále snižuje. Zatímco v roce 2005 připadlo na jeden úvazek lékaře průměrně 4,1 tisíc ošetření za rok, v roce 2008 to bylo 3,6 tisíc a v roce 2009 pouze 3,45 ošetření ročně. Méně než 2,6 tisíc ošetření na jeden úvazek lékaře ročně bylo evidováno v gastroenterologických ordinacích v Libereckém, Královéhradeckém a Pardubickém kraji, naopak v Jihomoravském kraji to bylo přes 5 tisíc.

Absolutní počet léčených pacientů od roku 2008 o několik stovek poklesl. K nejvýraznějším úbytkům došlo ve Středočeském a Libereckém kraji, ale v téměř polovině krajů počet pacientů naopak mírně vzrostl. V Jihomoravském kraji, kde je často poskytována zdravotní péče i obyvatelům okolních regionů a kde jsou evidovány podprůměrné počty lékařů - gastroenterologů na 10 tisíc obyvatel, byl kromě nejvyššího počtu ošetření na jeden úvazek lékaře také nejvyšší počet léčených pacientů na jeden úvazek lékaře (téměř 2 tisíce pacientů). V průměru připadalo na jeden lékařský úvazek 1 532 léčených pacientů. Na jednoho léčeného pacienta již několik let připadá zhruba 2,25 vyšetření za rok. Rozdíly mezi jednotlivými kraji nejsou v hodnotách tohoto ukazatele příliš významné.

Zvláště sledována jsou na ročním výkazu o činnosti zdravotnických zařízení pro obor gastroenterologie některá vybraná onemocnění. Jedná se o Crohnovu nemoc, ulcerózní kolitidu, chronickou pankreatitidu, fibrózu a cirhózu jater, refluxní chorobu jícnu a cholelithiasis. V roce 2009, poprvé po několika letech, poklesl vykázaný počet těchto onemocnění. Celkem bylo evidováno 138 tisíc dispenzarizovaných pacientů pro tyto nemoci (142 tisíc v roce 2008).

Zdaleka nejvyšší podíl (46 %) z výše zmiňovaných onemocnění představuje **refluxní choroba jícnu**. Tímto onemocněním, způsobeným výrazným zpětným tokem žaludečního obsahu (refluxem) do jícnu, trpí v České republice více než 60 z deseti tisíc obyvatel. Mezi pacienty léčícími se s touto chorobou jsou děti, osoby v produktivním věku i senioři. Od roku 2005 se zvýšil výskyt refluxní choroby jícnu v populaci o 15 %.

Druhým nejčastějším onemocněním byla **ulcerózní kolitida** (15 % z dispenzarizovaných pacientů), tedy zánětlivé onemocnění způsobující vředy na sliznici tlustého střeva a konečníku. Na deset tisíc obyvatel připadalo 19,6 osob s touto diagnózou. Rozšíření této choroby v populaci se od roku 2005 zvýšilo o 12 %.

Ulcerózní kolitida bývá někdy zaměňována s **Crohnovou nemocí**, jelikož se jedná o dvě podobné nejčastější formy takzvaných „nespecifických střevních zánětů“ (IBD - Inflammatory bowel disease). Crohnova choroba je chronické zánětlivé onemocnění zažívacího traktu, které postihuje celou trávicí trubici od úst až po konečník. Tvoří osminu všech evidovaných gastroenterologických onemocnění a je to jediné ze jmenovaných onemocnění, jehož výskyt se oproti předchozímu roku zvýšil (z 15,3 tisíc na 16,3 tisíc). Z deseti tisíc obyvatel trpí Crohnovou nemocí 15,5 osob, což je od roku 2005 nárůst o 32 %.

Další dvě onemocnění na rozdíl od ostatních, která postihují rovnoměrně muže i ženy, se častěji vyskytují u mužů. Jsou převážně způsobena nadměrnou konzumací alkoholu. Jedná se o **fibrózu a cirhózu jater** a chronickou pankreatitidu (obě kolem 10 % ze sledovaných chorob). Fibróza je stav předcházející cirhóze, při kterém dochází k zániku jaterních buněk a množení vaziva. Pokud je již zdravých, nepoškozených buněk schopných regenerace, množení a růstu jen málo, přechází fibróza v nevratnou přestavbu jater a vzniká cirhóza. Pro fibrózu a cirhózu jater se v roce 2009 léčilo přes 15 tisíc osob, tedy 14,5 osob na deset tisíc obyvatel. Tento podíl se během let příliš nemění.

Také většina onemocnění **chronickou pankreatitidou** je spojena s přílišnou konzumací alkoholu. Jedná se o zánět slinivky břišní, jehož základním znakem je přestavba funkční tkáně slinivky ve vazivo. V roce 2009 připadlo na deset tisíc obyvatel

12,6 osob s diagnózou chronická pankreatitida. Ani u této choroby nedochází v posledních letech k výraznějším změnám a zastoupení nemocných osob v populaci zůstává stabilní.

Ze sledovaných onemocnění je v gastroenterologických ordinacích nejméně často evidována **choledocholithiasida** (7 % z dispenzarizovaných pacientů), což je přítomnost žlučových kamenů ve žlučníku nebo žlučových cestách. S věkem výskyt kamenů prudce stoupá, zejména po 40. roce věku, mohou se však ojediněle vyskytnout i u dětí. U žen se onemocnění vyskytuje častěji než u mužů. Také počet pacientů trpících touto chorobou na deset tisíc obyvatel zůstává dlouhodobě nezměněn na hodnotě 9 osob na deset tisíc obyvatel. Ovšem zejména u této nemoci, která velmi často probíhá asymptomaticky, může být značný rozdíl mezi počty postižených osob (uvádí se, že v rozvinutých zemích postihuje celých 10–20 % populace) a počty vykazovanými gastroenterologickými ordinacemi.

Rozšíření výskytu některých onemocnění v populaci v posledních letech může být částečně ovlivněno také zlepšením úrovně specializovaných diagnostických metod, lepší vybaveností gastroenterologických ordinací zdravotnickými přístroji a větším zaměřením lékařů i pacientů na tyto diagnózy.

Gastroenterologická oddělení a pracoviště v roce 2009 vykazala celkem 1 688 přístrojů pro diagnostiku a terapii gastroenterologických onemocnění. Nejvíce jsou zastoupeny gastroscopy a koloscopy, jejichž počty od roku 2005 vzrostly o 16 % u gastroscopy, respektive o 10 % u koloscopy. Počet duodenoscopy, přístrojů ke zobrazování dvanáctníku, se příliš nemění a rektoscopy v gastroenterologických ordinacích spíše ubývá. Nadále mezi gastroenterologickými přístroji stoupá podíl videoendoscopy (tedy přístrojů s elektronickým senzorem na konci, který přenáší signál obrazu v základních barvách do mikropočítače, kde je složen v definitivní obraz a ten je promítnut na obrazovku). Videoendoscopy tvoří tři čtvrtiny všech duodenoscopy a koloscopy a téměř 70 % gastroscopy.

Zpracovala: Mgr. Helena Chodounská

Personální zajištění oboru gastroenterologie v krajích ČR v roce 2009

Území, kraj	Počet pracovišť	Lékaři		ZPBD	
		Průměrné přepočtené počty	na 10 000 obyvatel	Průměrné přepočtené počty	na 10 000 obyvatel
Hl. m. Praha	35	53,22	0,43	66,05	0,53
Středočeský kraj	30	40,38	0,33	57,67	0,47
Jihočeský kraj	15	22,78	0,36	38,80	0,61
Plzeňský kraj	15	18,14	0,32	21,65	0,38
Karlovarský kraj	16	14,35	0,47	21,33	0,69
Ústecký kraj	29	34,02	0,41	55,33	0,66
Liberecký kraj	12	18,50	0,42	29,96	0,68
Královéhradecký kraj	15	19,56	0,35	29,33	0,53
Pardubický kraj	12	17,24	0,33	23,50	0,46
Vysočina	16	16,27	0,32	21,20	0,41
Jihomoravský kraj	30	31,72	0,28	60,10	0,52
Olomoucký kraj	14	16,18	0,25	27,59	0,43
Zlínský kraj	10	13,90	0,24	22,60	0,38
Moravskoslezský kraj	36	38,74	0,31	69,63	0,56
Česká republika	285	355,00	0,34	544,74	0,52

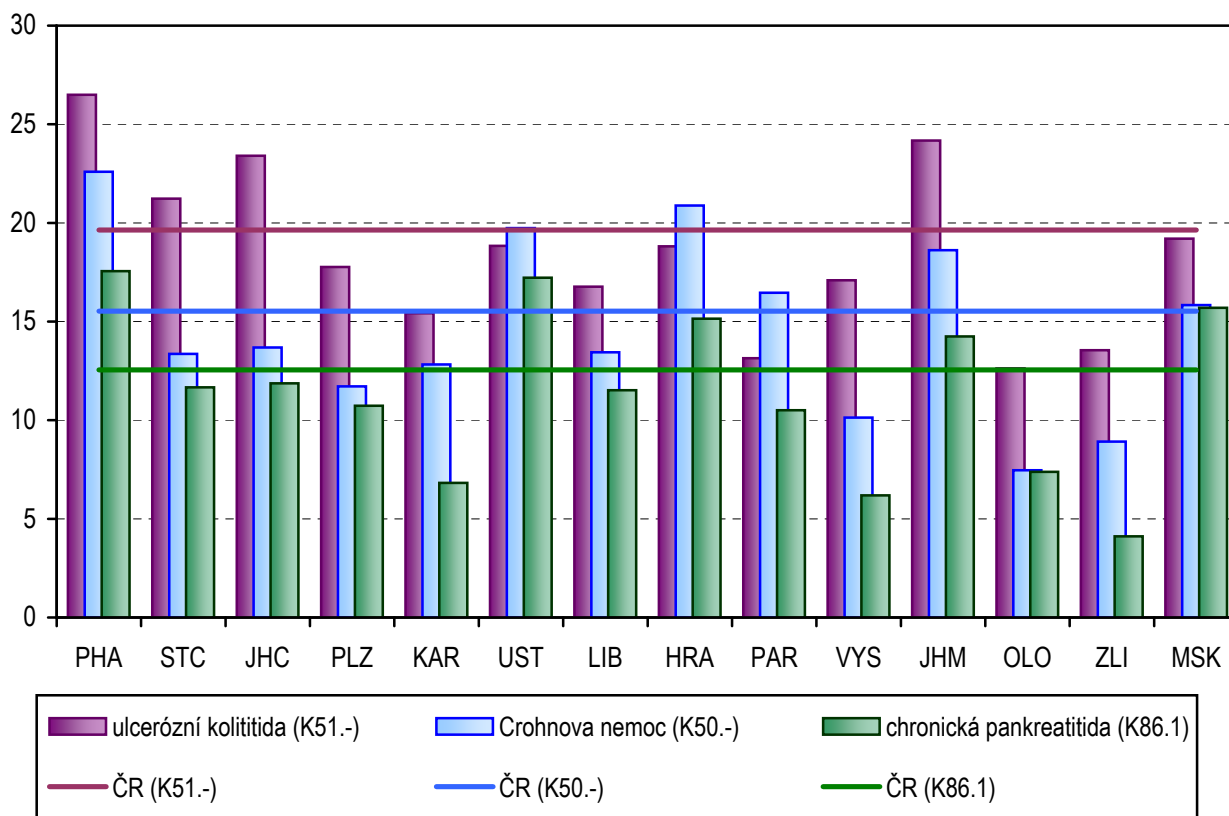
Činnost oboru gastroenterologie v krajích ČR v roce 2009

Území, kraj	Ošetření			Léčení pacientů		
	absolutně	na 1 úvazek lékaře	na 1 léčeného pacienta	absolutně	na 1000 obyvatel	na 1 úvazek lékaře
Hl. m. Praha	182 038	3 420,5	2,3	79 829	64,2	1 500,0
Středočeský kraj	124 421	3 081,3	2,2	57 563	46,4	1 425,5
Jihočeský kraj	85 695	3 761,9	2,2	39 759	62,4	1 745,3
Plzeňský kraj	67 592	3 726,1	2,6	26 411	46,2	1 456,0
Karlovarský kraj	39 176	2 730,0	2,1	18 332	59,5	1 277,5
Ústecký kraj	113 258	3 329,2	2,2	51 954	62,1	1 527,2
Liberecký kraj	47 926	2 590,6	1,9	25 004	57,1	1 351,6
Královéhradecký kraj	50 730	2 593,6	1,7	29 558	53,3	1 511,1
Pardubický kraj	44 208	2 564,3	2,1	21 191	41,1	1 229,2
Vysočina	63 485	3 902,0	2,3	27 267	52,9	1 675,9
Jihomoravský kraj	163 652	5 159,3	2,6	62 995	54,8	1 986,0
Olomoucký kraj	51 364	3 174,5	2,2	23 170	36,1	1 432,0
Zlínský kraj	46 896	3 373,8	2,1	22 837	38,6	1 642,9
Moravskoslezský kraj	145 993	3 768,5	2,5	57 836	46,3	1 492,9
Česká republika	1 226 434	3 454,7	2,3	543 706	51,8	1 531,6

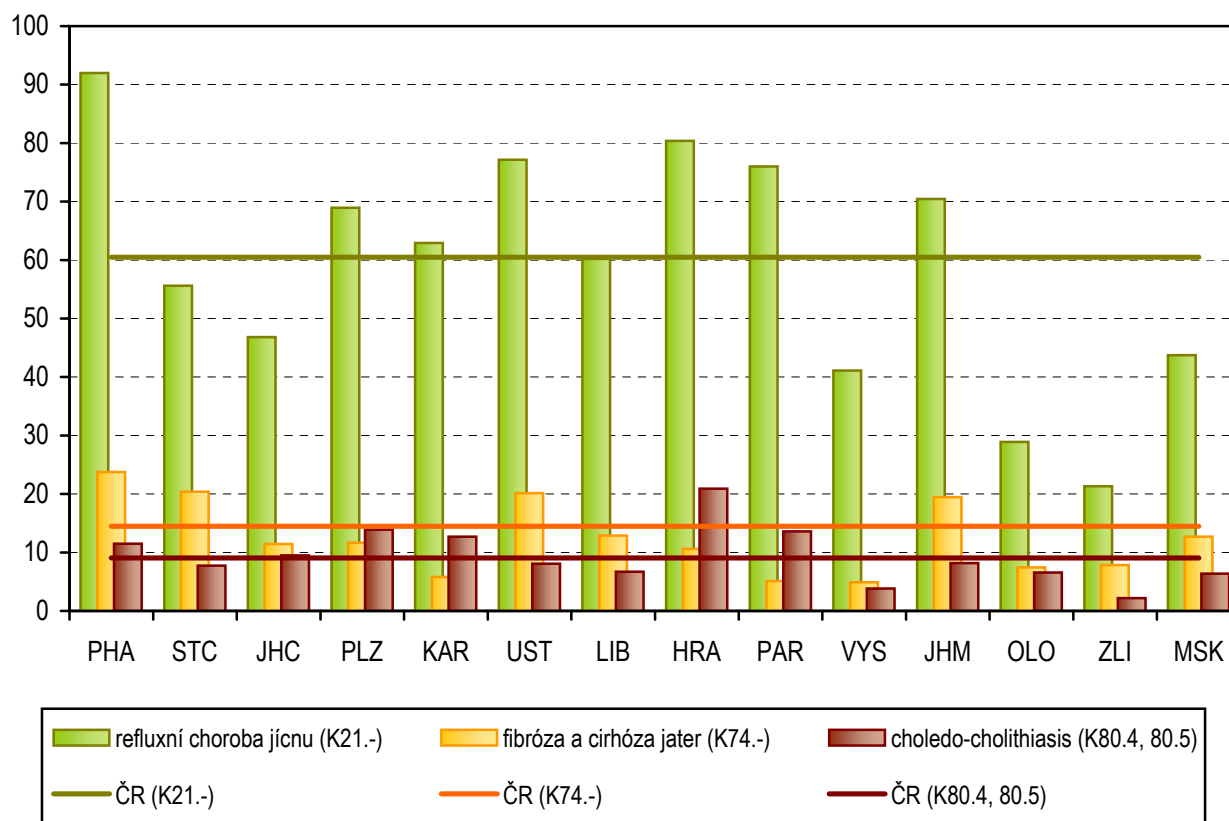
**Dispenzarizovaní pacienti na 10 000 obyvatel dle věku a diagnózy
v ČR v letech 2005–2009**

Rok	Dispenzarizovaní pacienti na 10 000 obyvatel				
	celkem	Věková skupina			s nově zjištěným onemocněním
		0–19	20–64	65+	
Crohnova nemoc (K50.-)					
2005	11,8	4,8	14,4	10,3	.
2006	12,4	4,6	15,4	9,9	1,4
2007	14,0	4,8	17,2	12,2	1,3
2008	14,7	5,3	18,2	12,4	1,4
2009	15,5	6,2	19,0	12,9	1,5
ulcerózní kolitida (K51.-)					
2005	17,6	4,3	21,5	19,2	.
2006	18,2	4,4	22,2	20,5	1,9
2007	19,6	4,4	23,6	23,0	1,7
2008	20,4	4,7	24,7	22,9	1,8
2009	19,6	6,5	22,9	23,1	1,9
chronická pankreatitida (K86.1)					
2005	12,5	0,6	14,7	20,7	.
2006	12,7	0,7	14,9	20,0	1,2
2007	13,1	1,0	15,1	21,7	1,0
2008	13,5	0,7	15,6	21,8	1,3
2009	12,6	2,2	13,8	21,1	1,2
fibróza a cirhóza jater (K74.-)					
2005	14,9	0,9	17,4	24,6	.
2006	14,7	1,0	16,9	24,9	1,6
2007	15,7	1,3	17,6	27,2	1,5
2008	15,2	0,9	17,0	26,8	1,6
2009	14,5	2,3	15,8	25,1	1,3
refluxní choroba jícnu (K21.-)					
2005	52,7	14,0	57,9	86,8	.
2006	57,9	14,1	64,3	92,9	9,0
2007	59,5	14,9	65,8	94,7	9,1
2008	63,8	15,3	71,2	98,1	9,7
2009	60,5	12,0	67,3	96,2	9,6
choledocholithiasis (K80.4, K80.5)					
2005	9,1	0,6	9,3	20,8	.
2006	9,4	0,7	9,2	22,9	2,0
2007	8,3	0,6	7,8	21,7	2,2
2008	9,1	0,6	8,5	23,3	1,8
2009	9,0	0,3	8,3	24,1	1,8

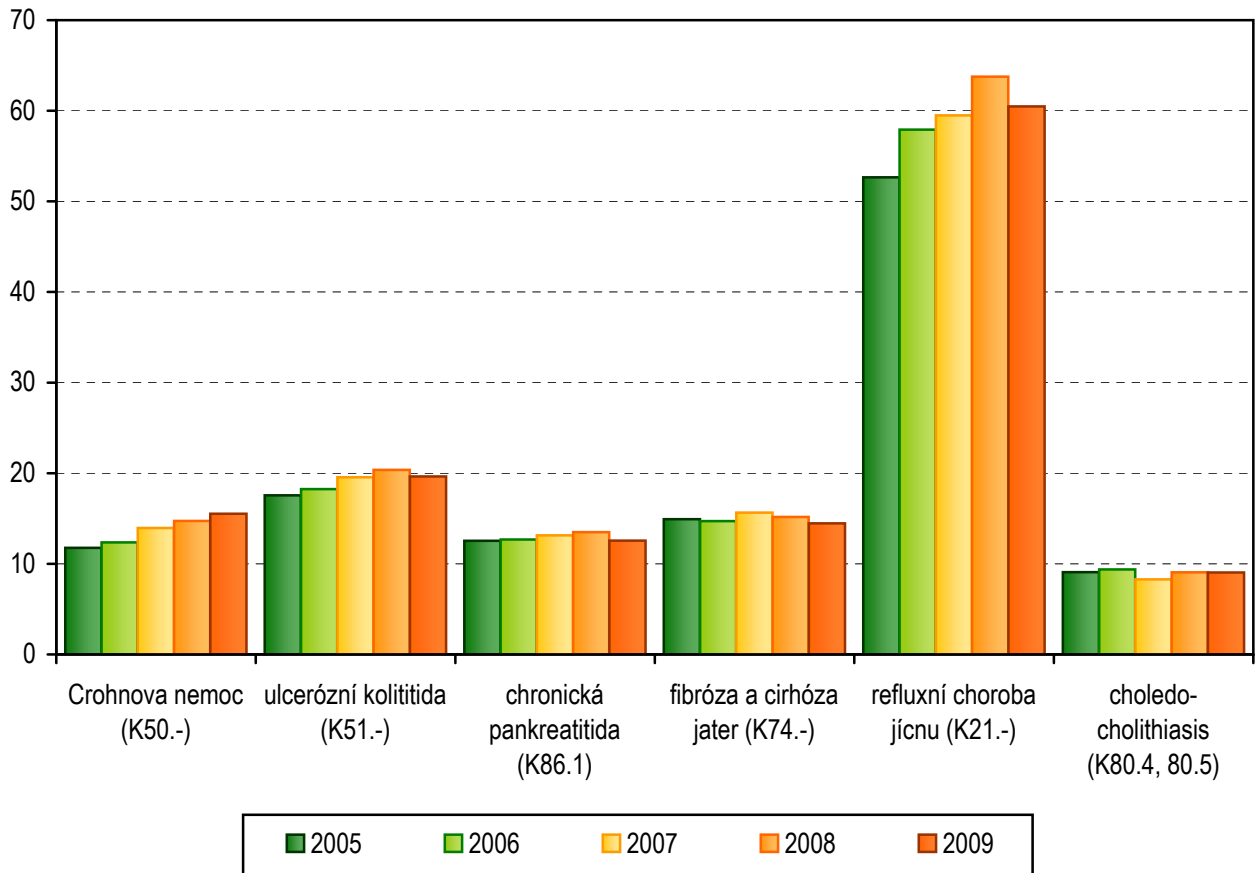
**Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané diagnózy
na 10 000 obyvatel v roce 2009**

**Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané diagnózy
na 10 000 obyvatel v roce 2009**

Dispenzarizovaní pacienti pro vybrané diagnózy na 10 000 obyvatel

Přístrojové vybavení gastroenterologických ambulancí

